6.11.2025

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kirjallinen lausuntopyyntö, HE 113/2025 vp

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

HEL 2025-016925 T 03 00 00

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja antaa seuraavan lausunnon sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle (HE 113/2025 vp) laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksen keskeiset tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaalihuoltolakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on säätää teknologisten ratkaisujen käyttämisestä asiakkaan sosiaalipalvelussa asiakkaan perusoikeuksia kunnioittaen. Tästä ehdotetaan säädettävän uudessa sosiaalihuoltolain 47 §:ssä. Asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa hänen toimintakykynsä, turvallisuutensa, osallisuutensa ja hyvinvointinsa tueksi käytettävien teknologisten ratkaisujen tulisi soveltua käytettäviksi hänen palvelussaan ja vastata hänen tarpeisiinsa. Ratkaisujen soveltuvuus asiakkaal-

le arvioitaisiin osana sosiaalihuollon asiakasprosessia ja niiden käyttöönotossa ja käytössä olisi noudatettava pykälässä säädettyjä reunaehtoja.

Edelleen esityksen tavoitteena on asettaa yhtenäiset reunaehdot tekniselle valvonnalle sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa. Tästä säädettäisiin uudessa sosiaalihuoltolain 48 §:ssä. Tekninen valvonta olisi mahdollista ainoastaan sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa ja silloin, kun se on tarpeen asiakkaiden terveyden, turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamiseksi. Ehdotetulla säännöksellä selkeytettäisiin nykyistä oikeustilaa yhteisten tilojen teknisen valvonnan osalta.

Esityksen tavoitteena on myös säätää velvollisuudesta arvioida, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla. Arviointi tulisi tehdä osana asiakkaan sosiaalipalvelujen suunnittelua.

Lisäksi tavoitteena on mahdollistaa asiakasmaksun periminen niissä tilanteissa, kun asiakkaan kiireelliseen avun tarpeeseen vastattaisiin käyttäen sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua.

Lopuksi esityksen tavoitteena on mahdollistaa teknologian ja teknisen valvonnan ottaminen huomioon iäkkäiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen liittyvän henkilöstömitoituksen arvioimisessa silloin, kun niillä olisi henkilöstötarvetta pienentävä vaikutus. Henkilöstömitoitusta arvioitaessa voitaisiin mitoitusta pienentää enintään 0,04 työntekijää asiakasta kohti, mikäli toimintayksikössä olisi käytössä teknologiaa, joilla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä. Toteutuneen henkilöstömitoituksen olisi kuitenkin aina oltava vähintään 0,6 työntekijää asiakasta kohti.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan lausunto

Valiokunnassa käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on osaksi huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä saama lausuntopalaute.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala viittaa liitteenä olevaan sosiaali- ja terveysministeriölle aikaisemmin annettuun Helsingin kaupunginhallituksen lausuntoon hallituksen esitysluonnoksesta ja korostaa edelleen seuraavia näkökohtia:

6.11.2025

Teknologiset ratkaisut sosiaalihuollon palveluissa

Ehdotettu teknologisten ratkaisujen käyttöä koskeva sääntely on kannatettava. Teknologian hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa voi oikein toteutettuna vahvistaa asiakkaiden turvallisuutta ja toimintakykyä sekä tukea henkilöstön työtä. Teknologia voi olla avuksi myös asiakkaiden itsenäisyyden, osallisuuden ja toimijuuden tukemisessa.

Samalla teknologian käyttö vaikuttaa suoraan asiakkaiden arkeen, yksityisyyteen ja palvelun laatuun. Tästä syystä sen sääntelylle on oltava selkeät perustuslailliset ja eettiset rajat, jotka turvaavat sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudet ja aseman yhteiskunnan jäseninä – ei vain sosiaalihuollon kohteina. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käytöstä sosiaalihuollon palveluissa säädetään laissa. Hallituksen esityksessä esitetty uusi sosiaalihuoltolain 47 § luo perustan teknologian vastuulliselle käytölle. Myös esitykseen lisätty teknologisen ratkaisun määritelmä on toimialan näkemyksen mukaan tarpeellinen ja selkeyttää uuden sääntelyn soveltamista.

Yleisesti on kuitenkin huomioitava, että teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arvioiminen asiakkaan yksilöllisessä tilanteessa edellyttää, että työntekijät tuntevat teknologisten palveluratkaisujen toiminnan ja ominaisuudet. Ehdotetun sääntelyn mukaisen arvioinnin toteuttaminen edellyttää toisin sanoen laajaa kouluttamista ja perehdyttämistä sekä jatkuvaa osaamisen päivittämistä uudella tavalla. Myös sen arvioiminen, onko asiakkaalla tosiasiallisia valmiuksia ottaa esim. kotiin tuotavan palvelun osana toimivia teknologisia välineitä ja/tai ohjelmistoja käyttöön, edellyttää työntekijöiltä uutta osaamista. Osaamisen varmistaminen edellyttää sekä aikaa, investointia kouluttamiseen, että omavalvontaa.

Hallituksen esityksen mukaan asiakkaalta ei tarvitsisi pyytää suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otettaisiin huomioon osana asiakasprosessia. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotusta kannatettavana. Kaikki asiakkaat eivät välttämättä kykene antamaan suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Myös haavoittuvassa asemassa olevilla asiakkailla tulee olla yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Esimerkiksi iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista suuri osa ei välttämättä pysty muistisairauden vuoksi antamaan suostumus-

Postiosoite
PL 6000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
sotepe.sosiaalijaterveys@hel.fi

Käyntiosoite
Toinen linja 4 A
Helsinki
www.hel.fi/sotepe

Puhelin
+358 9 310 5015

Y-tunnus
0201256-6

ta. Juuri heidän kohdallaan teknologian käyttö on usein perusteltua ja asiakkaan edun mukaista.

Helsingin kaupungilla on laaja ja pitkäaikainen osaaminen ja kokemus teknologian hyödyntämisestä iäkkäiden palveluissa, kuten turvapuhelinratkaisuissa, etäpalveluissa ja lääkehoidon automaatiossa. Teknologian käyttöönotto ei ole kertaluonteinen toimi, vaan jatkuvaa kehittämistä, kouluttamista ja ylläpitoa vaativa kokonaisuus. Käyttöönottoon sisältyy laite- ja ohjelmistohankintojen lisäksi järjestelmäintegraatioita, henkilöstön koulutusta, asiakastukea sekä tietoturvan ja toimivuuden varmistamista. Näistä syntyy hyvinvointialueille merkittäviä investointi- ja toimintakustannuksia. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala painottaa, että ilman riittävää, ennakoitavaa ja pitkäjänteistä valtionrahoitusta teknologian hyödyntäminen ei toteudu yhdenvertaisesti koko maassa.

Pelkkä sääntely ei siis riitä, mikäli rahoitus ei ole riittävää. Tällöin vaarana on, että hyvätkin lakiesitykset jäävät toimeenpanoltaan vajaiksi. Lain vaikuttavuus ja tavoitteiden toteutuminen edellyttävät, että alueille varataan realistiset ja kohdennetut resurssit teknologisten ratkaisujen käyttöönottoon, ylläpitoon ja kehittämiseen. Lakia säädettäessä tulisi huomioida myös alueille aiheutuvat investointi- ja muutoskustannukset.

Tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää myös ehdotettua sosiaalihuoltolain 48 §:ää lähtökohtaisesti kannatettavana. Nykyistä oikeustilaa tulisi selventää säätämällä sosiaalihuollon toimintayksikössä toteutettavasta teknisestä valvonnasta laissa. Ehdotettu sääntely on tarpeen, jotta kameravalvonta tai liiketunnistimet eivät vaaranna yksityisyyttä tai luottamusta palveluihin, ja jotta asiakkaiden oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Yhteisissä tiloissa toteutettava tekninen valvonta voi olla välttämätöntä, mutta sen tulee olla selkeästi rajattua, asiakkaiden ja muiden yhteisissä tiloissa liikkuvien tiedossa, ja perusteltua asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Hallituksen esityksessä on korostettu tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä teknistä valvontaa toteutettaessa. Teknistä valvontaa toteuttavan tahon tulee kyetä osoittamaan, että valvottavan kohteen kohdalla arvio on toteutettu ja edellytysten katsotaan täyttyvän. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan ehdotettuun pykälään sisältyviä edellytyksiä voisi olla perusteltua vielä tarkentaa, jotta säännöksen käy-

tännön soveltaminen ja teknisen valvonnan edellytysten arviointi helpottuisi.

Iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoitus

Ensisijaisesti teknologisilla ratkaisuilla ei tulisi pyrkiä henkilöstömitoituksen alentamiseen. Jos mitoituksesta poikkeaminen kuitenkin mahdollistetaan, on kannatettavaa säätää maksimirajasta. On tärkeää tunnustaa, että osa teknologioista – kuten automaattinen lääkeannosjakelu ja yöaikainen valvontateknologia (rannekkeet, älymatot) – voi tukea henkilöstön työtä, mutta niiden todellinen vaikutus henkilöstömitoitukseen on rajallinen ja kontekstiin sidottu.

THL:n työpaperin 10/2025 mukaan koneellisella lääkkeiden annosjakelulla voidaan korvata noin 0,01 työntekijää asiakasta kohden ja yövalvontateknologialla noin 0,02, yhteensä enintään 0,03 työntekijää asiakasta kohden. Esityksessä on ehdotettu hieman suurempaa 0,04 työntekijän kevennystä. Teknologia vaatii henkilöstöltä jatkuvaa osaamista, valvontaa ja huolenpitoa. Mitoitukseen vaikuttavan teknologian hyöty tulee arvioida yksikkökohtaisesti ja tarkasti dokumentoiden.

Maksimirajan asettaminen on tärkeää myös sen varmistamiseksi, etteivät palveluntuottajat vähentäisi henkilöstöresurssia teknologisia ratkaisuja hyödyntäen ottamatta huomioon laissa säädettyä velvoitetta arvioida mitoitusta suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Henkilöstön korvaamista teknologisilla ratkaisuilla tulee säännellä riittävän tiukasti, jotta voidaan välttyä asiakasturvallisuusriskeiltä.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan tavoitteena tulee olla teknologian hyödyntäminen, sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Esitetyn 0,04 maksimirajan arvioimiseksi ei vielä toistaiseksi ole riittävää tietopohjaa, ja siksi rajan sopivuutta on vaikeaa tässä vaiheessa arvioida. Esitettyä maksimirajaa tulisi tietopohjan lisääntyessä arvioida uudelleen.

Helsingin kaupunginhallitus piti lausunnossaan tärkeänä, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksella on pohjataso, jota ei voida alittaa myöskään teknologisten ratkaisujen perusteella.

Vähimmäismitoitusvaatimuksen määritteleminen joustavammin niin, että se sallisi paremmin vaihtelun yksikön sisällä, voisi toisaalta lisätä mahdollisuuksia jakaa rajallisia voimavaroja aidommin asiakkaiden palvelutarpeen mukaan.

Muita huomioita

Teknologia on väline, ei tavoite. Sääntelyn, palvelurakenteen ja rahoituksen tulee tukea erityisesti heikossa asemassa olevien asiakkaiden oikeuksia, turvallisuutta ja inhimillistä kohtaamista. Jos teknologiaa käytetään säästökeinona tai hoivan korvikkeena, se menettää yhteytensä siihen, mikä tekee sosiaalihuollosta eettisesti hyväksyttävää. Vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain muutoksia tulee arvioida ensisijaisesti asiakkaan näkökulmasta – ei teknologian potentiaalin tai taloudellisen vaikuttavuuden ehdoilla. Hyvin toteutettu, perusoikeuksia kunnioittava teknologia voi tukea huolenpitoa, mutta väärin toteutettuna se voi lisätä eriarvoisuutta ja kaventaa asiakkaan oikeuksia. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kiinnittää huomiota siihen, että hyvinvointialueiden tulisi saada riittävää ohjausta niin, että laite- ja ohjelmistohankinnat, integraatiot, henkilöstön koulutus, ylläpito ja tietoturva voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittely ja siihen liittyvä sääntelykokonaisuus on otettava huomioon erityisesti teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan sääntelyn kohdalla. Ehdotetuissa sosiaalihuoltolain 47 ja 48 §:ssä säädettäisiin, että teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan yhteydessä tapahtuvasta asiakastietojen käsittelystä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa. Asiakastietolain soveltaminen teknologisten ratkaisujen ja teknisen valvonnan yhteydessä voisi kuitenkin vielä vaatia tarkempaa selvittämistä. Miten esimerkiksi käyttöoikeuksia koskevaa asiakastietolain 9 §:ää tulee soveltaa teknologisten ratkaisujen ja valvonnan yhteydessä käytetyissä järjestelmissä? Onko nämä järjestelmät tulkittava asiakastietolain mukaisiksi tietojärjestelmiksi ja sovelletaanko niihin kyseisiä järjestelmiä koskevaa sääntelyä? Tuleeko järjestelmät sertifioida (A/B) vai ovatko ne luokittelemattomia järjestelmiä?

Lain valmistelussa olisi voinut olla myös hyvä arvioida, syntyykö ehdotettujen sosiaalihuoltolain säännösten mukaisessa toiminnassa uutta asiakastietoaineistoa, jonka säilytysaikaan tulee lainsäädännössä ottaa kantaa. Sosiaalihuoltolain ja asiakastietolain välistä suhdetta on käsitelty hallituksen esityksessä hyvin yleisluontoisesti.

Lisätiedot

Oona Aalio, juristi

puhelin: 09 310 76862, oona.aalio@hel.fi

Liitteet

1 Kaupunginhallituksen lausunto 9.6.2025 sosiaali- ja terveysministeriölle

6.11.2025

Juha Jolkkonen
sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.